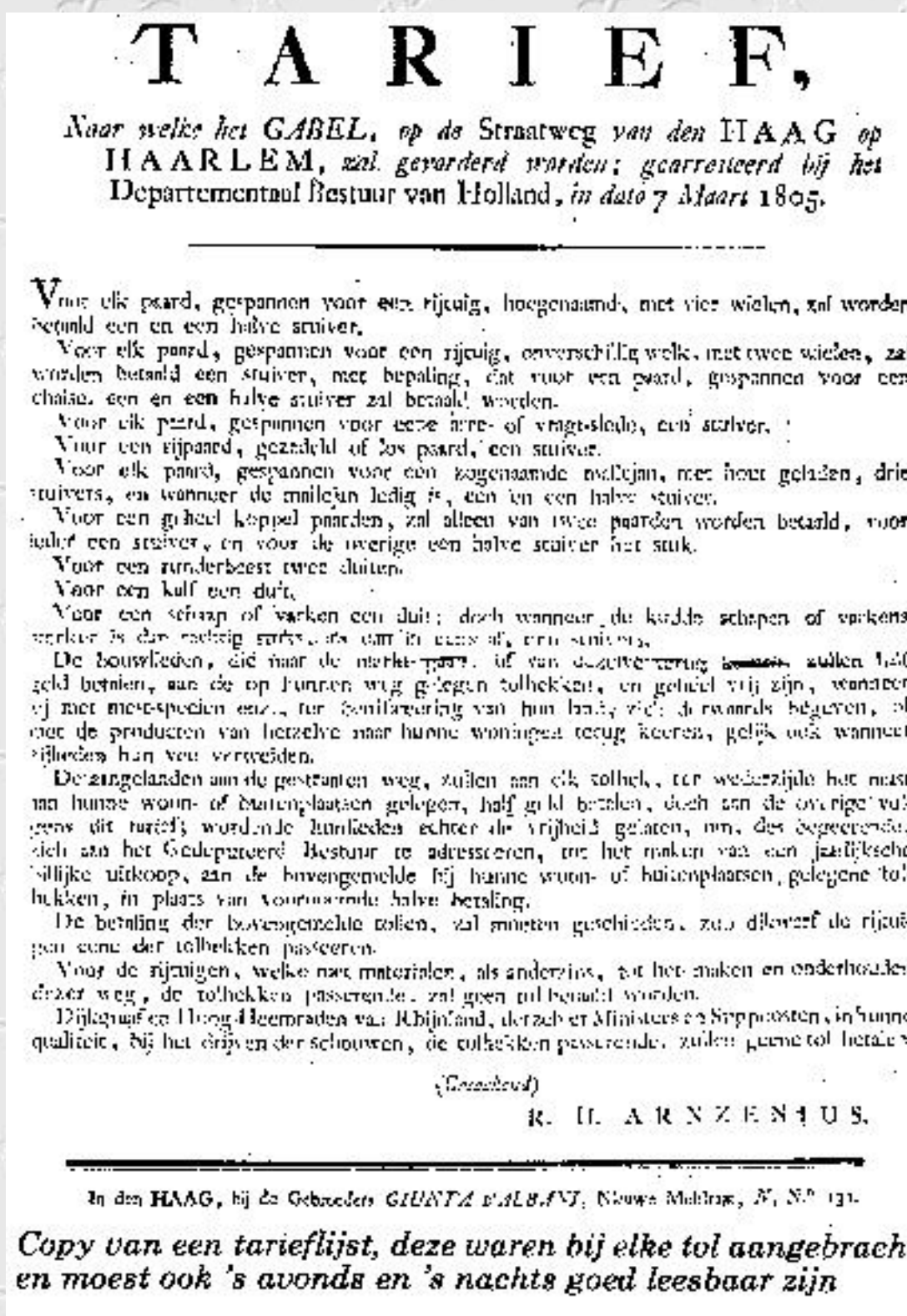

Dorpsstraat, Het Tolhuis, Tolgabel 3

De tekst op deze pagina is van een artikel uit de Oegstgeester Courant van 6 oktober 1886, en is geschreven door Bert Driessen

Op 3 januari 1805 werd door de "Bataafse Republiek een Staatsbesluit genomen om een "postritweg" van 's-Gravenhage naar Haarlem geheel te bestraten.Omdat er geen voldoende financiële middelen voorhanden waren,kreeg het Departementaal Bestuur van Holland de opdracht een plan op te stellen.Er werd een obligatie lening aangegaan en om de kosten te bestrijden werden er acht tollens (ook wel Gabels genoemd) in deze weg opgenomen.Tol nr.een kwam bij het buitenvorblif Marlot in 's-Gravenhage,tol nr.twee bij de Maaldrift in Wassenaar, tol nr.drie On het dorp Oegstgeest, nr.vier in Sassenheim,nr.vijf in Lisse,nr.zes in Hillegom, nr.zeven in Heemstede en nr.acht in Haarlem.

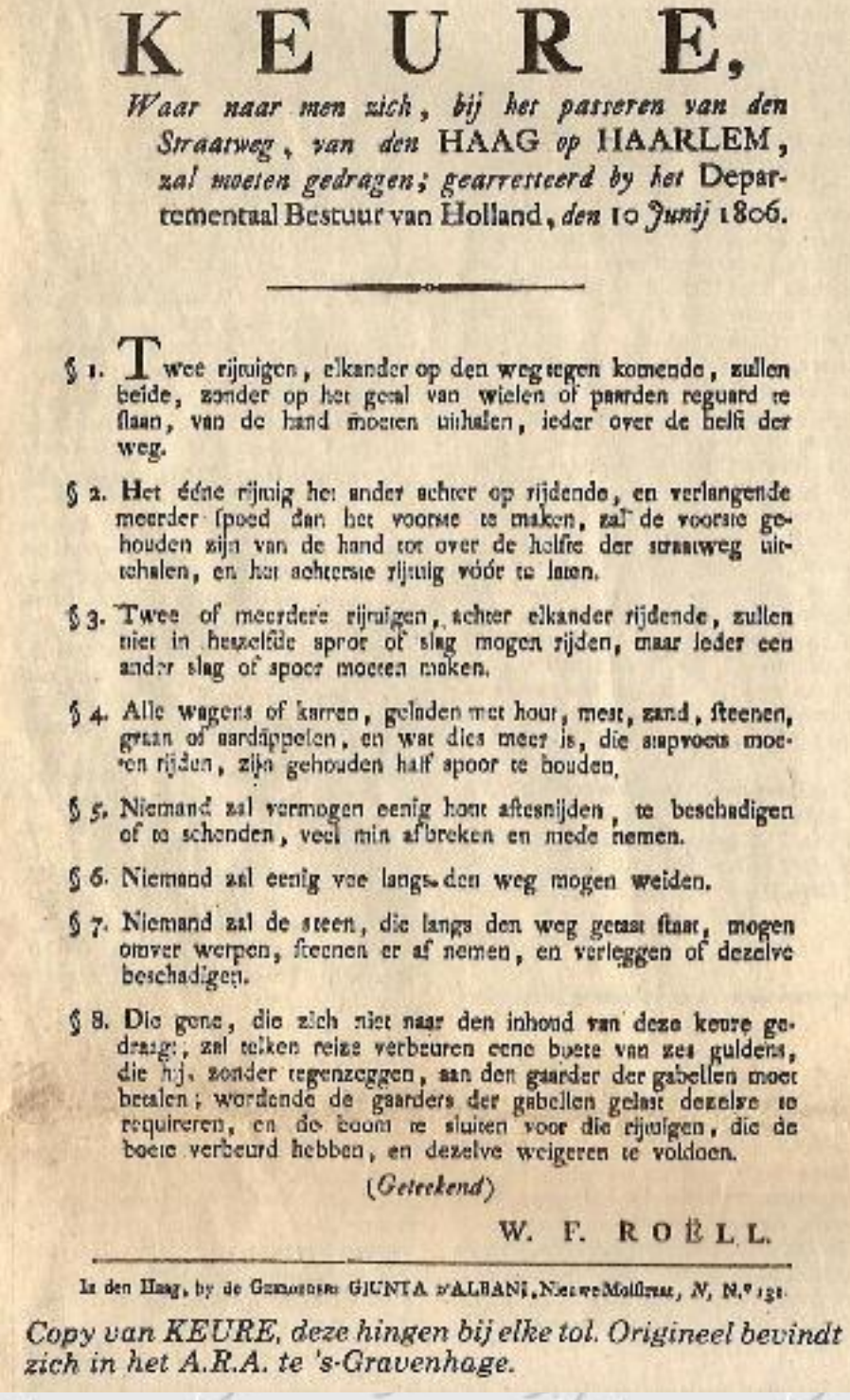
Na een aantal maanden kan begonnen worden met de aanleg van de weg en in maart 1806 is men al gevorderd tot aan de Haagse Schouw.Er wordt gebruik gemaakt van z.g. "Goudse IJssel klinkers". De straatmakers kregen hun loon uitbetaald per week en waren geheel afhankelijk van de geleverde prestatie.

De traatweg liep in Oegstgeest vanaf het Haagse Schouw, via het kruispunt naar Rijsburg (bekend als de "drie witte palen" langs Endegeest, Rhijngceest, Vijfhuizen (nu Leidse Buurt) Herenweg (Rhijngceesterstraatweg-Dorpsstraat-Haarlemmerstraatweg) naar de Postbrug richting Sassenheim.

De plaats van de tol was bepaald in het dorp "even voor de Pastorieaan (voormalige NH Pastorie achter de "De Rode Leeuw"

Deze lokatie was niet naar het zin van het Gemeentebestuur van Oegstgeest en Poelgeest. Uit een uitgebreide brief van 11 juli 1806 aan het Departementaal Bestuur van Holland, blijkt dat er een groot ongenoegeen bestaat tegen de gekozen plaats van de tol.Met duidelijke aangegeven reden stelt het Gemeentebestuur voor de tol te plaatsen tussen de Kerk (Groene) en de Vinkenweg.

Ook de raad van de stad Leiden ondersteunde dit voorstel. Het bleek echter tevergeefs te zijn want op het verzoek werd afwijzend beschikt.De tol bleef op de aangewezen plaats.Wel kreeg men gedaan dat voor de passage van en naar de waag in Rijsburg en de korenmolmen men vrijgesteld werd om tolgeld te betalen "mits hun biljetten tonende".

Op 30 juni 1806 vond in de herberg "De Haagse Schouw" een publieke aanbesteding plaats voor de bouw van een tolhuis te Oegstgeest.Uit de aangetroffen tekeningen en bestek is duidelijk dat er weinig aan dit huisje gewijzigd is.De bouw werd opgedragen aan de laagste inschrijver-J.Paddenburg - voor de som van 2075 gulden.

De aanbesteding blijkt eerder plaats gevonden te hebben dan de aankoop van de grond, want uit een transportakte van 23 september 1806 blijkt, dat Evert Willemszoon Yperlaan een stuk grond- groot 200 roeden- voor 200 gulden verkoopt aan het Departementaal bestuur van Holland.

De bestrating van de weg was gereed gekomen op 18 november 1807 en op 21 november daarop werden alle tollens in dienst gesteld.De eerste aangestelde tolgaarder was, de in 1764 geboren Steven de Keyser,vader van vier kinderen,voormalig timmerman bij de Marine.Naast zijn functie als tolgaarder werd hij ook aangesteld als opzichter van de weg.

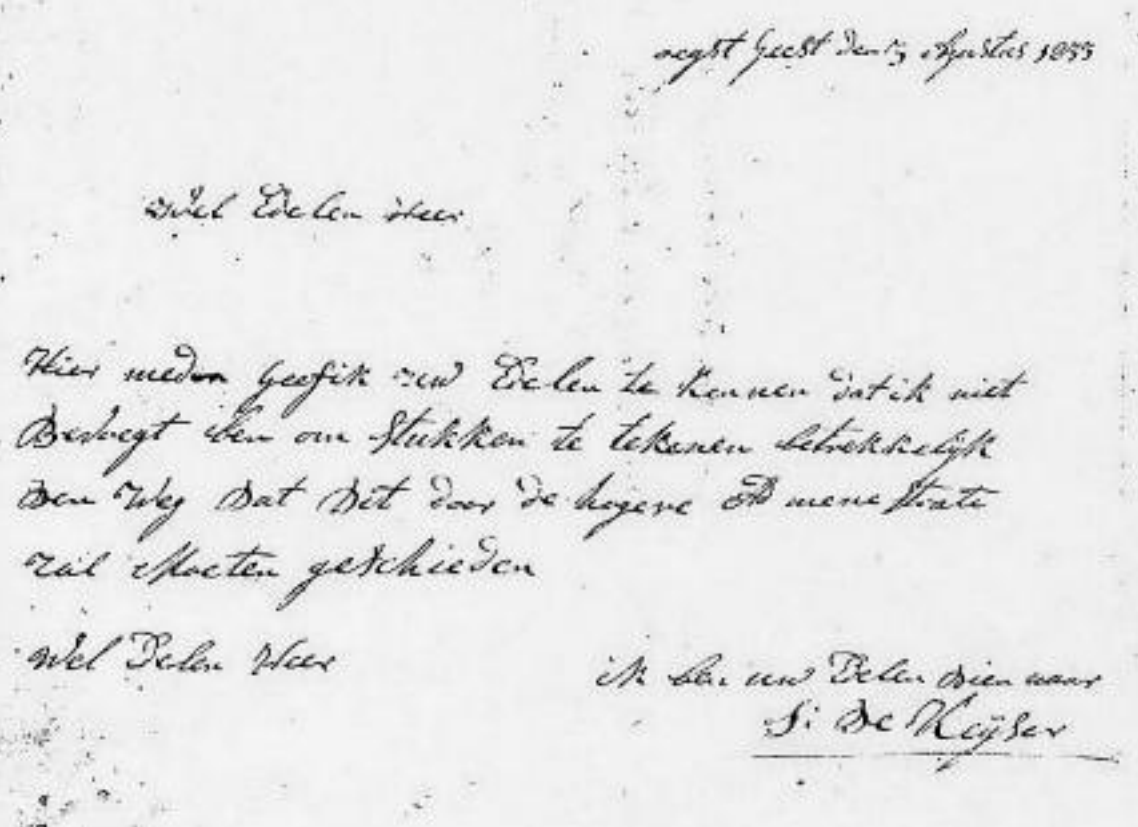
Omdat Steven de Keyzer niet alleen tolgaarder maar ook "opziender " van de weg was kreeg hij een wekelijks traktement van 14 gulden.

De gemiddelde inkomsten van tol nr.3 in Oegstgeest bedroeg in 1807 ongeveer 56 gulden per week en lag daarmee erg laag in verhouding met bijvoorbeeld de tol bij Marlot die gemiddeld ruim 100 gulden per week opracht.

Op 13 november 1807 richtte het Gemeentebestuur van Oegstgeest en Poelgeest zich opnieuw tot het Departementaal Bestuur van Holland met het verzoek de plaats van de tol te herzien en daarbij wijzende op de ongunstige locatie i.v.m. de passage naar de waag in Rijsburg en de korenmolenaar aan de Vliet-langs de dijk.

Regelmatig brengt Steven de Keyser als "opziender "van de weg rapport uit over zijn bevindingen aan de Commissaris van deStraatweg A.C. Twent van Raaphorst te Hillegom.In een van deze rapporten lezen we dat op 3 februari 1830 de weg geheel onbegaanbaar was vanwege een zeer zware opstuwing van sneeuw.

Een jaar later in januari kregen alle tolgaarders de opdracht om de Gentse diligencie geen doorgang mee te verlenen "indien de rijtuigen voorzien zijn van ijzeren ijspenningen door de vellingen gestoken" en op 1 mei 1832 laat de Commissaris hen weten dat Prins Adelbert van Pruisen vrij is van tolgelden als hij met zijn rijtuigen de tollens passert.

De tolgaarder Stephanus de Keyser had een verschil van mening met de burgemeester van Oegstgeest. Deze had hem opgedragen onder verwijzing naar het besluit nr. 1681/1372 van 29 augustus 1826 van de staatsraad gouverneur van Zuid-Holland, om maar de halve tol te heffen van personen die woensdag waren tussen de andere tol en de tol van tolgaarder Stephanus de Keyser. Hij was het er niet mee eens, en schreef een brief op 3 augustus 1835 aan de burgemeester van Oegstgeest.

Met dank voor deze bijdrage van de Heer J.A. de Keijzer uit Maastricht

De Tolgabel in wintertool

Op zijn verzoek werd de -toen al 79 jarige- Steven de Keyser met ingang van 1 november 1843 ontslag verleend. Een aantal jaren daarvoor, had hij al het zuidelijke gedeelte van de tuin, behorende bij het tolhuisje voor 110 gulden gekocht en daar zelf een huis op laten bouwen.

Met ingang van 1 november 1843 werden de tollens verpacht en kregen de tolgaarders een gedeelte van de opbrengst, tolgabel 3 werd verpacht aan Ary Mijnlief en na hem zouden niet minder dan 16 tolgaarders hierna nog volgen.

Tolgabel 3 aan de Dorpsstraat in Oegstgeest 2006

Foto's zijn van Henny van Werkhoven

Bij wet van het 22 juli 1899 werden de rijkstollen op wegen,kanalen,havens,sluizen en bruggen afgeschaft.De voormalige rijkstollen kregen een andere bestemming, bijvoorbeeld verkoop aan de vroegere bewoners of verhuur aan rijksveldwachters of kantonniërs.

Nadat het tolhuis enige jaren had leeggestaan kreeg Jacobus de Bruyn van april 1902 tot april 1904 toestemming om het huis te huren. Bij openbare verkoop van 23 februari 1904 werd het tolhuis tenslotte verkocht aan de veearts Th.Rietmeijer,nadat Rietmeijer en zijn vrouw medio 1920 waren overleden,werd het bewoond door de familie Nulle tot 1937, daarna door de familie Jonker en tenslotte vanaf 1939 tot eind 1985 door de familie van Schie.

Dit was het tolhuisje eind jaren tachtig van de vorige eeuw dat gelijktijdig met het pand v.d. Luit(voorheen Homan)dreigde gesloopt te worden. Nadat uitgebreid onderzoek naar de historische achtergrond was gedaan door Bert Driessen en dit in een artikel was geplaatst in de Oegstgeester Courant, kwamen er veel reacties los en mede door de inzet van de Vereniging Oud Oegstgeest werd het pandje tenslotte gespaard, gerestaureerd en kwam het op de monumentenlijst.

Tolgabel 3 aan de Dorpsstraat in Oegstgeest 2006

De tolgabel nr. 3 aan de straatweg lag op het punt waar de tegenwoordige Dorpsstraat zich versmalt en als het ware een aftakking lijkt van de nu doorgaande route Dorpsstraat- President Kennedylaan. Dus vlak bij cafe De Rode Leeuw.Het huidige adres is Dorpsstraat 53, want de tolgaarderswoning staat er nog. Het huisje, dat eind jaren tachtig rijp was voor de sloop, is keurig gerestaureerd en staat op de gemeentelijke monumentenlijst. .

TOUGAARDERS VAN TOL NO. 3 TE OEGSTGEEST	pachtsom per jaar:
1807-1843	Steven de Keyser (Keyzer), deze was levens opzien- der van de Straatweg verdiende f. 700,- per jaar plus f. 15,- voor de olie (lampen)
1843-1848	Ary Mijnlief, steenbakker te Nieuwerkerk aan de IJssel f. 2700,-
1849-1852	Henrick Christiaan Hartman tolpachter te Schoten f. 1800,- (1881) f. 1845,- (1852) f. 1800,-
1853-1854	Leendert de Bruyn, rentenier te Oegstgeest was tot 1852 kuitzier geweest bij Mgr. L.C. van Wijckerslooth te Oegstgeest
1854-1855	Willems Widesch, smid te Leiden f. 1750,-
1855-1856	Adrianus Mens uit Oudstrijn f. 1838,-
1856-1856	Johannus Jansen, weld. van Hendrik Christiaan Hartman te Oegstgeest f. 1885,- f. 1885,-
1858-1861	Theodorus Baggerman te Oegstgeest f. 1800,-
1861-1864	Emmanuel Laurentius Bokx, houthand- houder te Drienen
1864-1867	Kong hier te om. Johannes Franciscus de Rooy Pieter Schieffelen te Zevenhaysen f. 1730,-
1867-1869	Dink Schuilenburg, tolgaarder te Haze- woerde. Deze had de tol aanvankelijk gepacht toe 1870 maar raakte in moeilijke voeten, omdat hij een achterstand had op de betaling van de pachtgelden. Op 25-5-1869 verliet hij de tol en één van de twee borgen Jan Frederik Herkstracter - broodbakker te Kruisweg (Gm. Haarlem) werd verbindt zich de achterstand (852,50) te vergoeden
1869-1870	Jacob van Wiel - stuurman op de kleine vaart te Noordwijk (tijdelijk aangesteld) f. 28,- (per maand)
1870-1872	Franciscus Dobbé van Berken - metselaar te Oegstgeest f. 1310,-
1873-1876	Johannes Boogaards - vaste arbeider aan de rijksweg te Oegstgeest te toegelaten om de tol van de pachter te garan- Johannes Franciscus de Rooy - timmerman te Oegstgeest. f. 1325,-
1876-1877	Jan Boogaards te Oegstgeest te toegelaten om de tol voor de pachter te garan- Gierd Hendrik van Dieal - snoemester te Voorschoten f. 1560,-
1877-1881	Jan Boogaards te Oegstgeest te toegelaten om de tol van de pachter te garan- f. 1430,-
1881-1882	Krijnders van der Zijde te Oegstgeest f. 1120,-
1882-1888	Pieter Spaans, tolgaarder te Nearden f. 1875,-
1888-1894	Pieter Spaans te Oegstgeest f. 1925,-
1894-1896	Pieter Spaans te Oegstgeest f. 2025,-
1896-1899	Nieus Spaans Nieuus Spaans wordt de tol overgenomen door zijn zoon Nieuus Spaans
1899	Opheffing van de tol f. 2025,-